

## Zarząd sukcesyjny – wsparcie prawne dla następców jednoosobowego przedsiębiorcy

Po 3-miesięcznym *vacatio legis*, a więc najpewniej w ostatnim kwartale roku 2018, wejdzie w życie, podpisana już ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej (dalej: „**ustawa o zarządzie sukcesyjnym**”). Jej założeniem stało się ostatecznie – odmiennie od pierwotnego zamysłu – zachowanie przez określony czas ciągłości działania przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną.

### Dotychczasowe rozwiązania są niewystarczające

Na gruncie dotychczasowych przepisów prowadzenie działalności gospodarczej spadkodawcy jednoosobowego przedsiębiorcy) – przez jego spadkobierców, jest znacznie utrudnione, a niekiedy wręcz niemożliwe. Najczęściej następcy prawni przedsiębiorcy spotykają się z takimi utrudnieniami jak:

- **brak możliwości korzystania z firmy przedsiębiorcy** – przynajmniej do czasu zakończenia postępowania spadkowego, wyłonienia następcy prawnego i uzyskania odpowiedniej zgody małżonka przedsiębiorcy oraz jego dzieci;
- **brak możliwości posługiwania się numerem NIP zmarłego przedsiębiorcy;**
- **wygaśnięcie większości pełnomocnictw** – jedynie wyjątkowo, w uzasadnionych przypadkach, w treści pełnomocnictwa można zastrzec inaczej i zastrzeżenie takie będzie skuteczne;
- **wygaśnięcie umów o pracę** – zgodnie z jeszcze aktualnym brzmieniem art. 63<sup>2</sup> § 1 kodeksu pracy;
- **wygaśnięcie umów cywilnoprawnych**, mających często kluczowe znaczenie dla prowadzonej działalności, np. umów z kontrahentami przedsiębiorcy;
- **wygaśnięcie koncesji, licencji, zezwoleń oraz pozwoleń** wydanych wobec przedsiębiorcy w formie decyzji organu administracji publicznej, które najczęściej umożliwiają prowadzenie działalności gospodarczej danego rodzaju – co istotne, ich ponowne uzyskanie wiąże się najczęściej z rozpoczęciem na nowo, nierzadko kosztownej i długotrwałej, procedury;

- **trudności w dostępie do rachunku bankowego** – w przypadku śmierci posiadacza rachunku (również jednoosobowego przedsiębiorcy), wygasają wszelkie udzielone przez niego pełnomocnictwa do tego rachunku, bank wypłaca natomiast środki zgromadzone na rachunku wyłącznie spadkobiercy legitymującemu się postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku bądź notarialnym poświadczeniem dziedziczenia.

Powyższe utrudnienia z reguły zniechęcają następców prawnych zmarłego przedsiębiorcy do kontynuowania prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Co istotne, skala tego problemu jest znaczna – jednoosobowa działalność gospodarcza pozostaje nadal jedną z najpopularniejszych form prowadzenia działalności, a liczba przedsiębiorców podlegających wpisowi do CEIDG cały czas wzrasta. W skali kraju w 2017 roku ta liczba wyniosła aż 2,7 mln osób.<sup>1</sup> Nowe przepisy mają eliminować problemy, z którymi mierzą się obecnie następcy prawni takich przedsiębiorców.

### **Przedsiębiorstwo w spadku wyłączone spod zarządu spadkiem**

Nowa ustawa wprowadza pojęcie „**przedsiębiorstwa w spadku**”, które ma obejmować:

- składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące **mienie tego przedsiębiorcy w chwili jego śmierci**;
- składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej, **nabyte po śmierci przedsiębiorcy** przez ustanowionego zarządcę sukcesyjnego w czasie wykonywania przez niego zarządu.

Istotny jest fakt, że w przypadku powołania zarządcy sukcesyjnego zgodnie z przepisami nowej ustawy, przedsiębiorstwo w spadku zostanie wyłączone spod zarządu spadkiem. Oznacza to, że w sytuacji ustanowienia kuratora spadku albo wykonawcy testamentu, sprawowany przez nich zarząd spadkiem będzie obejmował wszystkie składniki majątkowe wchodzące w skład masy spadkowej, oprócz przedsiębiorstwa w spadku, nad którym zarząd sprawować będzie niezależnie zarządca sukcesyjny.

### **Zarządca sukcesyjny**

---

<sup>1</sup> Zgodnie z danymi zamieszczonymi w raporcie Najwyższej Izby Kontroli z dnia 2 sierpnia 2018 roku, dostępnym na stronie internetowej: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/dziedziczenie-przedsiębiorstw.html>.

Zarządca sukcesyjny (zwany również „prokurentem *mortis causa*” albo „prokurentem spadkowym”) to osoba, która ma być uprawniona do prowadzenia przedsiębiorstwa zmarłego przedsiębiorcy do czasu zakończenia postępowania spadkowego.

Zakres uprawnień prokurenta spadkowego określa ustawa o zarządzie sukcesyjnym, a co ważne – zakres ten **nie może być ograniczony ze skutkiem wobec osób trzecich**. Zarządca sukcesyjny będzie z mocy samego prawa umocowany do podejmowania czynności sądowych i pozasądowych związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa w spadku. W szczególności, będzie mógł pozywać i być pozywany, jak również brać udział w postępowaniach administracyjnych, podatkowych oraz sądowoadministracyjnych w sprawach wynikających z wykonywanej przez przedsiębiorcę działalności gospodarczej lub prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku. Zarządca sukcesyjny będzie przy tym działał we własnym imieniu, lecz na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku, tj. osoby, która ostatecznie nabędzie w postępowaniu spadkowym wszystkie składniki materialne i niematerialne wchodzące w skład przedsiębiorstwa.

W sprawach przekraczających zakres zwykłego zarządu, zarządca sukcesyjny będzie potrzebował zgody wszystkich właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, a w braku takiej zgody – zezwolenia sądu. Katalog spraw przekraczających zakres zwykłego zarządu będzie otwarty. Do takich spraw tradycyjnie zalicza się transakcje „niestandardowe” dla działalności danego przedsiębiorstwa i jednocześnie istotne – takie jak zbycie lub obciążenie istotnego składnika majątku (np. nieruchomości), zbycie zorganizowanej części przedsiębiorstwa czy zmiana przedmiotu działalności.

### **Powołanie zarządcy**

Na zarządcę sukcesyjnego można będzie powołać wyłącznie osobę fizyczną mającą pełną zdolność do czynności prawnych – tj. pełnoletnią osobę fizyczną, która nie została na mocy orzeczenia sądu ubezwłasnowolniona całkowicie bądź częściowo.

Zarządcę sukcesyjnego będzie mógł powołać sam przedsiębiorca za życia, a po jego śmierci – przede wszystkim jego małżonek, spadkobierca ustawowy, spadkobierca testamentowy bądź zapisobierca windykacyjny. Nie można będzie powołać więcej niż jednego zarządcy sukcesyjnego. Możliwość powołania zarządcy sukcesyjnego będzie ograniczona terminem.

Dla powołania zarządcy wymagane będzie oświadczenie powołującego w tym przedmiocie i zgoda zarządcy – wyrażone w odpowiedniej formie (pisemnej – gdy powołanie następuje przed śmiercią przedsiębiorcy albo aktu notarialnego – gdy

powołanie następuje później). Dodatkowo, nazwisko zarządcy sukcesyjnego danego przedsiębiorstwa wymagać będzie ujawnienia w CEiDG.

### **Ciągłość działalności przedsiębiorstwa**

Prokurent *mortis causa* ma nie tylko sprawować zarząd nad przedsiębiorstwem w spadku w czasie przejściowym, tj. do momentu dokonania działu spadku, ale przede wszystkim ma zapewnić ciągłość prowadzenia działalności gospodarczej zmarłego przedsiębiorcy. Cel ten mają pomóc osiągnąć następujące rozwiązania prawne:

- w sprawach wynikających z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku zarządca sukcesyjny ma posługiwać się **dotychczasową firmą** przedsiębiorcy z dodaniem oznaczenia „w spadku”;
- **NIP przedsiębiorcy ma przechodzić na przedsiębiorstwo w spadku** – NIP ten jednak „wygaśnie” wraz z wygaśnięciem zarządu sukcesyjnego albo wraz z upływem terminu do powołania zarządcy sukcesyjnego;
- zgodnie z art. 63<sup>2</sup> kodeksu pracy w znowelizowanym brzmieniu, w przypadku ustanowienia zarządu sukcesyjnego nad przedsiębiorstwem w spadku, **umowy o pracę** zawarte pomiędzy zmarłym przedsiębiorcą jako pracodawcą a pracownikami **pozostaną w mocy** aż do dnia wygaśnięcia tego zarządu, obowiązki pracodawcy będzie natomiast wykonywał zarządca sukcesyjny;
- zarządca sukcesyjny będzie wykonywał prawa i obowiązki zmarłego przedsiębiorcy wynikające z prowadzonej przez niego działalności gospodarczej oraz prawa i obowiązki wynikające z prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku – zatem **w mocy pozostaną zawarte przez przedsiębiorcę umowy cywilnoprawne**, choć ich wykonanie będzie od tej pory przebiegać na podstawie przepisów szczególnych wprowadzonych ustawą o zarządzie sukcesyjnym;
- udzielone zmarłemu przedsiębiorcy **koncesje, zezwolenia, licencje oraz pozwolenia nie wygasną** – jednak wyłącznie pod warunkiem złożenia przez zarządcę sukcesyjnego w terminie określonym ustawą wniosku o potwierdzenie możliwości wykonywania wskazanej decyzji administracyjnej;

- po śmierci przedsiębiorcy **bank będzie nadal prowadził rachunek związany z jego działalnością gospodarczą**, a zarządca sukcesyjny uzyska dostęp do środków pieniężnych zgromadzonych na tym rachunku.

### **Z nowych rozwiązań trzeba korzystać z głową**

Bez wątpienia nowe przepisy zapewnią skuteczniejsze niż dotychczas wsparcie dla następców prawnych jednoosobowego przedsiębiorcy. Wspomniane wsparcie będzie najbardziej efektywne, jeżeli zarząd sukcesyjny wprowadzi sam przedsiębiorca jeszcze za życia. Pozwoli to uniknąć tzw. okresu przejściowego – tj. okresu pomiędzy datą śmierci przedsiębiorcy a datą powołania zarządcy przez innego z uprawnionych – kiedy to określone w ustawie osoby będą mogły dokonywać jedynie tymczasowo i w ograniczonym zakresie określonych czynności związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Co więcej, niepowołanie zarządcy za życia przedsiębiorcy rodzi ryzyko związane z potencjalnym brakiem porozumienia pomiędzy uprawnionymi (np. spadkobiercami) co do osoby zarządcy po śmierci – w toku postępowania spadkowego.

Mając na uwadze rozwiązania, jakie wprowadzić ma w niedługim czasie nowa ustawa, warto już dziś rozważyć optymalny sposób skorzystania z opisanych możliwości.

Autor: Aleksandra Lipka, prawnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy